

העדפות בחיי משפחה – הורים וילדים

נקודות להתייחסות:

- ממה נובעות ההעדפות השונות של ההורים/ האבות?
- כיצד ניתן להסביר את קיום ההעדפות השונות במציאות המשפחתית?
- האם ניתנת בפרשנויות השונות לגיטימציה למציאות המתוארת?
- האם קיימות מגמות שונות בנוגע להעדפת אחד הבנים על יצחק או יעקב? מדוע?

1 פסיקתא רבתי (איש שלום) פסקא מ - בחודש השביעי

בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם להקריב את בנו שנאמר ויאמר קח נא את בנך את יחידך וגו' (בראשית כ"ב ב'), אמר לו לאיזה מהם, אמר לו את יחידך, אמר לו שניהם יחידים, יצחק יחיד לי וישמעאל יחיד לה לאמו, אמר לו (את יצחק) אשר אהבת, אמר לו רבון העולמים וכי יש תחומים במעים לזה אני אוהב ולזה אני אוהב, אמר לו את יצחק...

2 שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א

א [ג] משכני אחריך נרוצה, א"ר מאיר בשעה שעמדו ישראל לפני הר סיני לקבל התורה אמר להם הקב"ה אלעייקי אני נותן לכם את התורה, אלא הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה ואני נותנה לכם, אמרו לפניו רבש"ע אבותינו ערבים לנו, אמר להם אבותיכם צריכין ערבים למה הדבר דומה לאחד שהלך ללוות מן המלך אמר לו הבא לי ערב ואני מלוה אותך הלך והביא לו ערב אחד אמר לו ערבך צריך ערב, הלך והביא לו ערב שני, ואמר לו ערבך צריך ערב, כיון שהביא לו ערב שלישי אמר תדע כי מפני זה אני מלוה לך, כך בשעה שעמדו ישראל לקבל התורה אמר להם אני נותן לכם תורת הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה ואתננה לכם, אמרו אבותינו עורבים אותנו, אמר להם הקב"ה אבותיכם יש לי עליהם, אברהם יש לי עליו שאמר (בראשית טו) במה אדע, יצחק יש לי עליו שהיה אוהב לעשו ואני שנאתיו שנאמר (מלאכי א) ואת עשו שנאתי, יעקב שאמר (ישעיה מ) נסתרה דרכי מה', אלא הביאו לי ערבים טובים ואני נותנה לכם....

3 ספרי דברים פרשת ואתחנן פסקא לא

(ו, ד) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, למה נאמר לפי שנאמר + שמות כה ב+ דבר אל בני ישראל, דבר אל בני אברהם דבר אל בני יצחק אין כתוב כאן אלא דבר אל בני ישראל זכה אבינו יעקב שיאמר דבור לבניו לפי שהיה אבינו יעקב מפחד כל ימיו ואומר אוי לי שמא תצא ממני פסולת כדרך שיצאת מאבותי אברהם יצא ממנו ישמעאל שעבד עבודה זרה שנאמר + בראש' כא ט+ ותרא שרה את בן הגר המצרית, שהיה עובד עבודה זרה דברי רבי עקיבה...

4 שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ח

ד"א כי עזה כמות אהבה, אהבה שאהב יצחק את עשו הה"ד (בראשית כ"ה) ויאהב יצחק את עשו, קשה כשאל קנאה, שקנא עשו ליעקב שנא' (שם/ בראשית/ כ"ז) וישטום עשו את יעקב, ד"א כי עזה כמות אהבה, אהבה שאהב יעקב ליוסף שנא' (שם/ בראשית/ ל"ז) וישראל אהב את יוסף מכל בניו, קשה כשאל קנאה, שקנאו בו אחיו שנא' (שם/ בראשית/ ל"ז) ויקנאו בו אחיו,

5 מדרש תנחומא (בובר) פרשת וישב סימן יט

ד"א כי עזה כמות אהבה, אהבה שאהב יעקב ליוסף, שנאמר וישראל אהב את יוסף (בראשית לו ג), קשה כשאל קנאה שקנאו בו אחיו, ומה תעשה אהבה בצד קנאה, ומי גרם ליוסף לבוא לידי שנאה, שהאהבה שאהב אותו

אביו יותר מדאי.

6 **בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פד**

וישראל אהב את יוסף, רבי יהודה ורבי נחמיה, ר' יהודה אומר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, ר' נחמיה אומר שכל הלכות שמסרו שם ועבר ליעקב מסרן לו, ועשה לו כתונת פסים, ר"ל בשם רבי אלעזר בן עזריה אומר צריך אדם שלא לשנות בן מבניו שע"י כתונת פסים שעשה אבינו יעקב ליוסף וישנאו אותו וגו'.

7 **תלמוד בבלי מסכת שבת דף קמו עמוד א**

שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא. ישראל שעמדו על הר סיני - פסקה זוהמתן, עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני - לא פסקה זוהמתן... דאמר רבי אבא בר כהנא: עד שלשה דורות לא פסקה זוהמא מאבותינו; אברהם הוליד את ישמעאל, יצחק הוליד את עשו, יעקב הוליד שנים עשר שבטים שלא היה בהן שום דופי.

8 **שכל טוב (בובר) בראשית פרק לו**

כדררשינן: אהב את יוסף מכל בניו. ולמה: כי בן זקונים הוא לו. ר' יודא אומר שהי' זיו דיוקנו דומה לו. ור' נחמיה אומר שהיה זרזי וחכם כמותו, שכל הלכות שמסרו לו שם ועבר מסרן ליוסף: ועשה לו כתונת פסים.

9 **בראשית פרק כה**

(כז) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צֵיד אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יָשֵׁב אֲהָלִים:
(כח) וַיֵּאָהֵב יַצְחָק אֶת עֲשׂוֹ כִּי צֵיד בְּפִיו וְרַבְּקָה אֶהְבֶּת אֶת יַעֲקֹב:

10 **רש"י בראשית פרק כה**

ויגדלו הנערים והי עשו - כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודה זרה:
יודע ציד - לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות:

11 **הרש"ר הירש בפירושו לפס'-**

רגשות ההורים היו חלוקים ביחס לבניהם, אף זו עובדה שלא יכולה להשפיע לטובה. אחדות דעות ביחס לחינוך, ואהבה שווה לכל הבנים, גם אל הלקויים במידותיהם, הזקוקים לאהבה מסורה עוד יותר מהחולים בגופם, הם תנאי היסוד ואבני הפינה לכל חינוך. אומנם, בכח המשיכה של הניגודים, נוכל להבין בנקל, את אהבת יצחק אל עשיו ואת אהבת רבקה אל יעקב. יצחק, שהיה 'עולה תמימה', יתרחק מהמולת העולם והעדיף את נאות השקט בבאר לחי ראי, על פני החברה האנושית ההומיה. יתכן שהוא אהב את אופיו של עשיו העז והנועז במעשיותיו, המסוגל להנהיג את הבית בכישרון שעלה על שלו, כנגדו רבקה ראתה ביעקב את הדמות השלמה, הרחוקה בתכלית מכל מושגי בית אביה. אהדתם של יצחק ורבקה מובנת, אך אל להורים לכוון את חינוכם על יסוד רגשות עמומים ומעורפלים כאלה.

ממה נובעות המגמות השונות ביחס להעדפת אחד הבנים?

12 **רש"י בראשית פרק א**

בראשית - אומר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל [את] התורה אלא (שמות יב ב) מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה

ראשונה שנצטוו [בה] ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום (תהלים קיא ו) כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו:

13 רש"י שמות פרק א

ואלה שמות בני ישראל - אף על פי שמנאן בחייהן בשמותן, חזר ומנאן במיתתן [אחר מיתתן], להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר (ישעיהו מ כו) המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא:

14 רש"י ויקרא פרק א

ויקרא אל משה- לכל הדברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה קריאה, לשון חיבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר, (ישעיהו ו ג) וקרא זה אל זה, אבל לנביאי אומות העולם נגלה עליהן בלשון עראי וטומאה, שנאמר (במדבר כג, ד) ויקר אלוהים אל בלעם:

15 רש"י במדבר פרק א

וידבר. במדבר סיני באחד לחדש - וגו' מתוך חבתן לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים. כשבא להשרות שכירתו עליהן מנאן. באחד בניסן הוקם המשכן, ובאחד באייר מנאם:

16 רש"י דברים פרק א

אלה הדברים - לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל:

17 הרש"ר הירש, מתוך ההקדמה לפירושו לתורה:

...לבאר את פסוקי המקרא מתוך עצמם, לשאוב את הביאור הזה, מתוך הביטוי המילולי לכל גווניו, לדלות את פרוש המילים מתוך אוצר כתבי הקודש, לשאוב ולתאר, ע"י מחקר לשון אלה ומתוך מסורות ההלכה וההגדה שנמסרו לנו מימי קדמוניות אומתנו יחד עם נוסח התנ"ך, אותן אמיתות, אשר עליהן מושתתת, השקפת העולם והחיים היהודית, ואשר הן חוקות חיי ישראל לעולם ועד- הנה זאת משאת נפשו של המחבר.